

perinet etiam resolvere et emittere semen, per quod talis formatio et productio vitaliter fit.

Ad fundamenta oppositæ sententiæ ex auctoritate respondetur, illum locum Aristotelis explicari a D. Thoma II de Anima, lect. IX, text. XLII, quod est eadem virtus nutriendi et generandi generice, et non specificæ, quia scilicet vegetativa et generativa ab eadem communi potentia Animæ continentur, id est, ab eodem gradu procedunt, non tamen sunt una, et eadem potentia proxima, sed ut ibi dicit D. Thomas nutritiva est quædam specialis potentia a generativa.

Ad primum fundamentum ex ratione respondetur, quod licet nutritiva, et generativa versentur circa alimentum, seu utantur illo, longe tamen diversa ratione, una enim respicit substantiam viventis, ut propagandam in suo simili, altera ut restaurandam ab eo quod, deperditur. Unde, habent distincta organa in animali et distinctam mutationem postulant in suis actionibus. Quare si potentiæ sensitivæ, quæ nobiliores sunt propter diversum modum imutationis ab objecto et diversitatem organorum diversæ potentiæ sunt, cur non etiam nutritiva et generativa? Et sic non respiciunt totum et partem secundum idem, sed generativa respicit totum distinctum et propagandum, nutritiva autem respicit partem, sed non illius totius, quod generatur, sed ipsius viventis, quod restauratur. Et ad exemplum de igne et aliis inanimatis, respondetur ea non nutriri, ut ostendimus in I de Gener. quæst. VII, per se enim ignis non restaurat partes deperditas, sed solum ex materia sibi appositâ generat alium ignem. Quod si propinquus sibi sit, facit continuationem cum illo, et sic ratione continuationis dicitur aggenerare: sed hoc per accidens est, ratione scilicet conti-

nuationis, et propinquitatis ignis geniti, et generantis, per se enim solum ignis habet potentiam generativam ex materia sibi extrinsecus appositâ.

Ad secundum respondetur, quod in nutritiva est vis formativa membrorum restaurando id quod amittitur respectu ejusdem viventis, non vero ad propagandum sibi simile sicut in generativa. Unde nutritiva per se respicit partes materiales, et fluentes, quas restaurat sub eadem organizatione, quæ fuerunt. At vero generativa per se respicit partes formales, id est, ipsam organizationem, et differentiam partium, quæ sunt in re genita, unde nutritiva non valet per se producere partem integram heterogeneam, v. g. pedem, vel oculum, si abscindatur, sed solum sub eadem parte fluentem materiam reparat, generativa autem omnes partes, et omnia organa de novo format in re, quam producit.

Ad ultimum respondetur, quod in semine elaborando possumus considerare actiones duplicis generis, aliæ quasi præcedentes et disponentes, aliæ quasi consummantes, et ipsam vim seminalem imprimentes illi materiæ, ex qua fit semen. De primis non est inconveniens, quod pertineant ad nutritivam, siquidem semen fit ex residuo alimenti, et sic supponit alimentum a nutritiva decoctum et dispositum, ut ministratur semini, ideoque dicit D. Thomas I part. quæst. LXXVIII, art. II, quod generativæ deservit nutritiva, et augmentativa, sicque videmus fovveri et accendi generativam ministrato fomite, et materia a nutritiva, ideoque maximum remedium reprimendi luxuriam est abstinentia alimenti. Cæterum ipsa impressio virtutis seminalis non a nutritiva, sed a generativa descendit, ideoque semen decisum non agit in virtute nutritivæ, sed generativæ, nec as-

similat generatum viventi, ut nutrienti se, sed ut generanti. Quod vero vasa seminalia nutriantur ipso semine, ut aliqui existimant, vel communi sanguine ut alii, et quod sanguis decoquatur ad purum, ut fiat semen, totum hoc pertinet ad nutritivam, sed habet se antecedenter et dispositive ad præparandum semen, non autem pertinet ad ipsam impressionem virtutis seminalis, quæ constituitur ultimate in ratione seminis, hoc enim fit a potentia generativa.

QUÆSTIO IV.

DE ANIMA SENSITIVA, ET POTENTIS EJUS IN COMMUNI.

Quoniam Anima sensitiva est illa, quæ per cognitionem sensibilem potest operari, non possumus ejus naturam investigare, nisi per operationem sensitivam, et potentias quibus operatur. Unde perfecta cognitio Animæ sensitivæ explicatis sensibus, seu potentiis sensitivis tam in communi, quam in particulari, earumque objectis accipienda est, et sic primo tractabimus de potentiis sensitivis in communi, deinde agemus de illis in particulari, tum de exterioribus, tum de interioribus.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum sensus sint potentiæ passivæ, vel activæ?

Certum est, omnem potentiâ apprehensivam versari circa aliquod objectum, siquidem experientia constat, nos res aliquas cognoscere, et id quod cognoscimus, objectum est potentiæ. Certum est etiam, potentias istas operationem aliquam,

seu actum secundum habere, cum aliquando experiamur nos cognoscere in actu secundo, et in vigilia esse, aliquando ab actu cessare, vel simpliciter ab omni actu cessando, sicut in somno, vel a cogitatione peculiari alienius objecti.

Difficultas est, quomodo objectum comparetur ad potentiam cognoscitivam, antequam eliciat actum, an videlicet potentia perfici debeat ab objecto secundum aliquam intrinsecam mutationem, et ita passive comparetur ad ipsum objectum, an vero objectum mere extrinsece se habeat, et potentia solum sit activa in ordine ad suam operationem eliciendam. Et secundo, est difficultas, quomodo operatio ista eliciatur, an sola potentia, an a solo objecto, potentia mere passive recipiente, an ab utroque.

Circa primum existimantur aliqui non requiri conjunctionem objecti cum potentia cognoscitiva antecedenter ad operationem, nec habere rationem principii concurrentis cum potentia, sed solum extrinseci termini, circa quod potentia operatur. Quod sentiunt omnes qui negant dari species intentionales, contra quos agemus infra q. VI, art. II. Alii attribuunt sensibus rationem agendi et patiendi, ita tamen quod sint distinctæ potentiæ sensus agens, et sensus patiens, et in quantum agens format species, in quantum patiens recipit, quod attribuitur Ianduno, et Apollinari. Alii simpliciter fatentur potentiam sensitivam esse passivam, respectu objecti, perficique ab eo mediante specie, ut possit in actum secundum, et operationem suam procedere, quæ est sententia communior, quæ ideo admittit species intentionales, ut ab illis determinetur, et actetur potentia ex parte objecti ad eliciendum actum, qui juxta diversitatem objecti variatur.

DICO ERGO PRIMO : Objectum conjungi debet potentia cognoscitiva, et concurrere cum illa in ordine ad eliciendam suam operationem et actum secundum. Conclusio hæc constat illo communi axiomatico apud Philosophos recepto *ex objecto, et potentia, paritur notitia*, de quo videri potest D. Thomas VIII de Veritate, art. VI et I p. quæst. LXXIX, art. II et aliis locis infra citandis et ex D. Augustino aliisque Patribus communiter in ore Theologorum versatur. Et quidem fundamentum illius latius constabit ex tradendis infra quæst. VI, art. II. Ubi ostendemus dari species intentionales, quæ loco objecti concurrant cum potentia ad cognitionem. In præsentibus sufficit illam deducere ex ipsa natura cognitionis, quia cognitio versatur circa objecta trahendo illa ad se, et per aliquam unionem, vel assimilationem ad ipsa, non enim respicit objecta agendo in illa realiter, neque enim cognitio nostra immutat realiter objecta, ut patet, cum aliquem videmus, qui ex eo præcise, quod sit visus, non manet realiter mutatus; nec etiam respicit illa per inclinationem et pondus tendendo ad ea, hoc enim pertinet ad voluntatem, ergo respicit illa per assimilationem et conjunctionem aliquam intra potentiam cum objecto; non potest autem aliqua potentia facere et operari conjunctionem et assimilationem cum aliquo, nisi ipso concurrente tanquam extremo conjunctionis et assimilationis, nec enim conjunctio et assimilatio fit sine concursu extremorum. Sed latius de hoc agemus infra quæst. VI, articulo secundo.

DICO SECUNDO : Potentia sensitiva passivè habet respectu specierum, quibus vice objectorum actatur, tam in esse entitativo, quam in esse intentionali, sed per se, et principaliter in esse intentionali. Non omnes

conveniunt in hac conclusione, sed aliqui dixerunt objectum concurrere ad cognitionem terminative tantum non vero motive, ut Henrice quodlibet IV, quæst. VII. Alii quod concurrat objectum ad cognitionem ex æquo cum potentia, et quasi illi assistens, non per se illam informans, nisi quatenus species accidentia sunt, quæ entitative inhærere debent, sicut reliqua accidentia. Quæ est sententia Scoti. in I, distinct. III, quæst. VII et sequitur P. Suarez lib. II de attributis negativis, cap. XII, num. VI et X, imò distinctionem illam de specie in esse intentionali, et in esse entitativo rejicit in libro tertio de Anima, cap. II, n. XXVI, quamvis putetur desumpta ex Aristotele in libro de mem. et reminisc. cap. I, et ex D. Thoma III contra Gent. c. LI, ut postea ponderabitur, et latius infra q. VI, art. II.

Nihilominus sententia D. Thomæ affirmat potentiam cognoscitivam per se, et in genere cognoscitivo pati ab objecto, et ab ipso actuari et perfici, et non solum per accidens et in genere entitativo, quatenus species est accidens inhærens, de quo videri potest I p. q. LXXIX, art. II et Cajetanus ibi, et I part. q. XIV, art. I, M. Bannez ad eandem q. LXXIX, dub. I, et communiter alii Thomistæ, et doctores, qui infra q. VI, art. II afferentur. Itaque qui rationem potentia passive, seu materialis uno tantummodo considerant, scilicet eo modo, quo materia recipit formas vel subjectum accidentia, qui est modus recipiendi entitative, et secundum constitutionem alicujus tertii, difficile intelligunt, quod potentia cognoscitiva per se et in genere cognoscibili se habeat passive erga objectum, sed solum per accidens, quatenus species est accidens inhærens, et passive per inhærentiam debet recipi in potentia, sicut etiam recipitur in aere,

quando ab objecto transmittitur ad oculum. Remoto autem accidente, seu modo recipiendi per inhærentiam, non inveniunt, quomodo objectum possit informare, nisi per assistentiam, et concursum simultaneum.

At vero D. Thomas profundius scrutatus naturam cognoscitivam, distinguit duplicem rationem passivæ receptionis, est enim passiva immaterialis, et passiva materialis. Materialis est, ad recipiendum aliquid constituendo aliquid esse cum illo, et sic recipitur aliquid tanquam pertinens ad se, et communicans in esse cum ipso recipiente, non autem recipitur aliquid tanquam pertinens ad alterum extra se, et non communicans secum in esse, quæcunque enim forma, sive propria, sive ab extrinseco proveniens, informando subjectum, ita redditur propria istius, quod non alterius, in quo recipitur. Et sic recipere formas est commune cognoscenti, et non cognoscenti. Passiva immaterialis, quæ non solum recipit formas proprias et ad se pertinentes, sed etiam potest recipere formas alterius, seu fieri alia a se. Et ideo notanter S. Thomas I part. quæst. XIV, art. I, ponit differentiam inter cognoscentia, et non cognoscentia: « Quod non cognoscentia nihil habent nisi formam suam, cognoscentia autem possunt habere etiam formam rei alterius. » Ubi adverto non dixisse D. Thomam quod cognoscentia possunt habere formam alteram, sed formam rei alterius, nam formam alteram potest habere quæcunque res, quæ recipit in se perfectionem aliquam, vel formam ab extrinseco provenientem, nam illa forma est altera, id est, distincta a se, et ab extrinseco proveniens, sed non est alterius, quia hoc ipso, quod in se recipitur fit sua, ita quod non pertinet ad alterum, sed ad se, neque

enim inhæret, aut subjectatur in altero, et licet subjectaretur, tamen prout est in se informat, ut propria ejus et ut sua. Cognoscentia autem in hoc elevatur super non cognoscentia, quia id quod est alterius, ut alterius, seu prout manet distinctum in altero, possunt in se recipere; ita quod non solum sunt id quod in se sunt, sed etiam possunt fieri alia a se, sicut quando video colorem, non fit oculus coloratus in se, sed color, qui est in alio realiter, ponitur intentionaliter, et visive in oculo. Et ad hoc requiritur immaterialitas in ipsa potentia sic recipiente, ut probat D. Thomas in eadem quæst. XIV, art. I, et quæst. II de Verit. artic. II, quia non potest unum fieri alterum, seu trahere ad se formam alterius, ut alterius, in ipso esse materiali, et entitativo, in quo existit, sic enim posset fieri alterum, et trahere illud a se, nisi per aliquam immutationem aut conversionem unius in alterum, et si ita fieret, adhuc non diceretur fieri alterum a se manente altero, sed transmutare illud in se, et fieri proprium. Receptio ergo ista debet fieri immateriali modo, quia non potest fieri secundum conditionem materiae, cujus proprium est coarctare, et restringere formam, et reddere illam incommunicabilem ulteriori subjecto, et componere cum altero secundum transmutationem in esse, et sic ut aliquid fiat alterum a se, et recipiat illud, non ut communicans in esse cum illo, sed ut alterum a se, oportet quod careat illa conditione restrictiva materialitatis, et habeat conditionem amplitudinis quæ vocatur immaterialitas. Quod totum videri potest in D. Thoma explicante hanc rationem cognoscibilitatis ex immaterialitate prima parte, quæst. XIV, art. I, et q. II de Verit. art. II, ut etiam expendemus infra q. VI, a. II

Ex hoc ergo manifeste colligitur, potentiam cognoscitivam formaliter in linea cognoscitivæ esse passivam, et actuabilem ab objecto, nec sufficere, quod illi assistat ad simul concurrentium cum ipsa. Ratio est, quia potentia cognoscitiva ad habendum actum cognitionis dependet ab objecto, siquidem actus quando egreditur a potentia, egreditur ut specificatus, et determinatus circa tale objectum, sed non procedit partialiter ab objecto, et partialiter a potentia, sed unico partu, et egressione procedit, quia egreditur ut actus vitalis, et egressione vitali, et per illam egressionem participat quidquid in se habet, tam quoad vitalitatem ex parte Animæ, quam specificationem ex parte objecti, ergo cum partus iste, et egressio immediate fiat a potentia Animæ, necesse est, quod talis potentia prius in se perficiatur, et actuatur ab objecto, ut actus ipse per talem egressionem participet id quod ab objecto habet, quia non habet nisi unam tantum egressionem, quæ necessaria est a potentia, quia vitalis est, ergo quidquid ab objecto habet, prius supponitur esse in ipsa potentia, ut ex illa oriatur, sicut si filius habet unicam nativitatem a matre, impossibile est, quod egrediatur a patre, et per ejus influxum, nisi matre prius suscipiente virtutem et influxum a patre, et ideo potentia, et objectum in ordine ad cognitionem producendam comparantur sicut pater et mater, quia potentia fecundatur ab objecto, sicut mater a patre.

Quod si recurratur ad primam opinionem dicendo, quod objectum nullo modo influat cum potentia, sed solum terminative se habet respectu actus, qui a sola virtute potentie elicitur, contra est, quia objectum non potest se habere terminative tanquam terminus immutatus per actum cognitionis, cum constet ob-

jectum non immutari realiter per hoc precise, quod sit cognitum, cum cognitio sit actus immanens, et ita in quantum cognitio, non transit ad objectum immulando ipsum realiter, ergo objectum solum est terminus extrinsece affectus, ergo debet supponere intra ipsam potentiam, aliquod principium determinans et actuans ipsam ad hoc, ut possit elicere actum talis determinatæ specificationis, quæ desumitur ex tali objecto, et per quod trahat illud ad se, et uniat secundum aliquam assimilationem, et cum fiat hæc unio, et assimilatio intra potentiam, ubi objectum non est immaterialiter, et entitative secundum modum, quod est in se, oportet quod sit secundum esse immateriale, seu intentionale, sive secundum similitudinem suam, et sic debet prius esse in ipsa potentia illamque fecundare ut potentia possit vitaliter exire in actum, ergo objectum non se habet pure terminative et extrinsece, sed motive et intra potentiam, et fecundans illam.

Ex quibus colligitur, quod potentiam ut cognoscitivam, et in linea cognoscibili objectum informat, et unitur ei alio modo unionis quam inhærentiæ, quod et si negat Suarez ubi supra, sumitur tamen ex D. Thoma III contra Gent. cap. II, ubi inquit: « Quod Deus non potest esse forma alterius rei secundum esse naturale, sed secundum esse intelligibile, quia species unita alicui intellectui non constituit aliquam naturam, sed perficit ad intelligendum. » Et idem videtur in IV, dist. XLIX, quæst. II, art. I, in fine, et VIII de Verit. art. I. Itaque aliqua forma uniuntur pure ad perficiendum aliud, aliæ vero ad constituendum aliquod tertium, et consequenter ad communicandum in esse, et hæc vocatur unio entitative et realis, non quia alia intelli-

bilis, realis non sit, id est, a parte rei, sed quia non ordinatur ad constituendam aliquam tertiam naturam per modum partis, ista enim compositio Dei repugnat, quia Deus non potest se habere per modum partis, et ordinari ad componendum aliquod totum, sic enim esset imperfectius, et minus ipso toto, quia omne totum est majus sua parte, et omnis pars ita componit totum, quod perficitur in se, et non solum perficit. Unio autem intelligibilis, et intentionalis, qua objectum in esse objecti actuali potentiam, est pure ad perficiendum ipsam potentiam, non autem ut objectum perficiatur, et ideo est distincta unio a prima et non repugnat Deo, quia esse formam et informare, seu conjungi alicui pure perficiendo ipsum, et non ut pars seu forma, quæ perficitur in se, non repugnat summæ perfectioni Divinæ. Sed de his uberius dicemus infra q. VI.

Circa secundam difficultatem hujus articuli aliqui existimant sensum, ita esse potentiam passivam, quod non solum actuatur ab objecto ad eliciendam sensationem, sed quod etiam ipsa sensatio, seu cognitio passive convenit sensui, ita quod sensatio pure consistat in ipsa informatione speciei, non quatenus entitas inhærens est, sed quatenus representativa, et intentionaliter, seu vice objecti actuali, et informat sensum. Quod solet tribui Egídio, Nipho, Veneto, et aliis, imo et Cajetano II de Anima, capit. V. Sed revera Cajetanus oppositam tenet, ut videri potest I part. quæst. LXXIX, art. II, licet in illo loco de Anima subobscure loquatur. Alii existimant, sensationem esse quidem veram actionem, et non purum pati, sed elici solum virtute speciei, et non concursu activo potentie, sicut aqua calida non calefacit active ratione aquæ, sed solum virtute calo-

ris: sola tamen potentia recipit sensationem passive, Quod tribuitur Alberto Magno in II p. Summæ de homine, tract. de sensibus Animæ. Alii dicunt e contra quod sola potentia active elicit sensationem, specie ipsa non concurrente, sed representante objecta.

Cæterum sententia S. Thomæ et vera et communis est: quod licet sensus, et potentia cognoscitiva sit passiva in recipiendo species, sive entitative et inhærensive, sive intentionaliter, et representative, potentia tamen actuata, et fecundata specie vice objecti, active elicit actum cognitionis, unica et indivisibili elicientia, et partu dependente a potentia fecundata, non autem partialiter concurrente specie, et partialiter potentia. Sumitur ex Philosopho III de Anim. text. VIII, et ex D. Thoma ibi lect. VII et VIII, et quodlib. VIII, art. II ubi inquit: « Quod sensus formati per species habent propriam operationem quæ est judicium de propriis objectis, » et ubicunque agit de intellectu possibili ostendendo contra Averroistas, quod non datur unus intellectus in omnibus, sed in quolibet distinctus, id probat, quia operatio intellectus debet attribui cuilibet intelligenti, ut in quæstione de Anima, artic. III, et de spiritualibus creaturis, art. IX, et opusc. XVI, contra Averroistas; et ubicunque distinguit actionem immanentem a transeunte, actionem immanentem dicit esse cognitionem, vel volitionem, ergo sentit non consistere in pura passione.

Nec obstat, quod prima parte, quæst. XXXIV, art. I ad 3, inquit D. Thomas: « Quod intelligere importat solum habitum intellectus ad rem intellectam, in qua nulla ratio originis importatur, sed solum informativa quedam in intellectu nostro, prout intellectus noster sit in actu per similitudinem rei

intellecte: » si autem cognitio, et intelligere consisteret in operatione, importaret rationem originis, quia operatio origo quadam, et derivatio est ab agente. Unde in Deo invenitur formalissime cognitio sine operatione procedente ab intellectu quantum ad essentialia, alias distingueretur ab eo, ergo intelligere, etc. cognoscere ex sua propria ratione non importat operationem, sed informationem passivam potentiae. Specialiter etiam loquens de sensu dicit: « Ejus operationem perfici per mutationem a sensibili, » i. p. q. xxvii, art. v, et q. lxxxv, art. ii ad 3, ergo consistit in pati. Hoc inquam non obstat, quia D. Thomas loquitur de informatione vitali, quae sine operatione non potest dari. Objectum enim dupliciter informat potentiam, uno modo ut principium cognitionis media specie impressa, alio modo ut terminus cognitionis in specie expressa, seu verbo intellectus. Et quando objectum terminat in tali specie expressa, etiam habet habitudinem informantis, quatenus per cognitionem terminatam ad ipsum objectum in esse cognito, et per modum termini fit unum cum ipsa potentia perfecte, et in actu ultimo. Et in hac unione formaliter importatur habitudo informationis in esse cognito, praesuppositively tamen requirit operationem, quae est ipsa cognitio elicit a cognoscente, alias non informaret vitaliter, et in esse cognito ipsum objectum in specie expressa: praesupponit etiam operationem non solum ut cognoscentem, sed etiam ut producentem ipsam speciem expressam, seu verbum, sed hoc habet illa operatio in quantum dictio, non ut praecise cognitio est. Unde has operationes non negat D. Thomas. In Deo autem non est operatio accidentalis, quae actus ipsam potentiam, sed est operatio actus puri, quae non distinguitur ab

operante, sed est ipsa ejus substantia, et ita operatio non procedit in Deo, sed notionaliter procedit una Persona ex alia. Quod vero attinet ad sensus, dicuntur perfecti in immutatione a sensibili, non quia solum passive immutentur, et non active agant, sed quia non agunt formando sibi verbum, aut idolum sicut imaginativa, sed tantum ex motione objecti operando, ut quaestione lxxxv citata primae partis significat, dicemus infra quaest. vi et viii.

Et ex hoc sumitur fundamentum conclusionis posita, quia potentia actuata specie vere et proprie operatur et agit, siquidem habet actum vitalem, tunc enim cognoscens actu vivit, quando actu cognoscit, quia sicut vivens vita vegetativa quando actu nutritur, vel generat, actu vivit in illo gradu vitae, ita quando actu cognoscit, actu vivit vita cognoscitiva, cum ergo talis actus vitalis sit, oportet quod procedat active a potentia, et non mere passive in illa sit, siquidem proprium est viventis se movere, et in tantum est in actu secundo vitali, in quantum est in actu secundo se movendi, et consequenter non patendi, pati enim est moveri, movere autem est agere.

Quod autem operatio ista procedat a potentia actuata objecto, ita quod etiam ab objecto dependeat, ut a principio ostendimus infra quaest. vi, art. ii, et similiter in quo genere causae concurrat species, an effective, an formaliter. Sufficit nunc attendere verba D. Thomae prima parte, quaest. lvi, artic. i, ubi inquit: « In actione quae manet in agente, oportet ad hoc, ut procedat actio, quod objectum uniatu agentis, sicut oportet quod sensibile uniatu sensui, ad hoc ut sentiat actu, et ita se habet objectum unitum potentiae ad hujusmodi actionem, sicut forma, quae est principium actionis in aliis

agentibus, sicut enim calor est principium formale calefactionis in igne, ita species rei visae est principium formale visionis in oculo. » Et idem docet q. viii de Verit. artic. vi. Nec obstat, quod actus sit perfectior specie utpote vitalis, et sic non videtur posse ab illa dependere. Dicitur enim, quod hoc non infert quod non possit ab illa pendere, sed non ab illa solum, sed ab illa ut complete, et determinante potentiam vitalem, ut actus vitalis determinatus exeat, sique in specificando et determinando actus non est perfectior specie. Quod vero non partialiter concurrat potentia, et species, sed unica, et indivisibili actione, ut bene advertit Cajetanus i. part. quaest. lxxix, art. ii, inde constat, quia quidquid in cognitione relucet pro indiviso correspondet potentiae, et objecto, neque enim potentia influxum aliquem habere potest nisi determinatum, et specificatum per objecta, neque objectum concursum aliquem habere potest nisi vitalem. Quare unicus, et indivisibilis concursus est, scilicet vitalis determinatus, et specificatus, et quod specificationis est, habet ab objecto, quod vitalitatis a potentia non tamen potest operari unum sine altero, ita quod imaginemur influxum vitalem, et non specificatum, vel e contra, sed sicut in aliis agentibus idem est pro indiviso influxus ipsius agentis, et virtutis ejus determinatae, et influxus in speciem rei et in substantiam, et individuationem, ita et in potentia cognoscitiva unus, et indivisibilis est concursus virtutis ut vitalis, et ut determinatae ad specificationem talis actus per speciem objecti. Unde patet, non posse speciem esse totam rationem agendi, sicut in aqua calidae calor, eo quod operatio cognitionis non potest totaliter provenire a forma extrinseca, sed virtute vitali

Animae, cum sit actus vitalis, ergo non potest se habere sicut calefactio aquae calidae, in qua operatio totaliter procedit a calore ut ab unica radice activitatis. Nec potest instari in lumine gloriae, quae est tota ratio operandi visionem Dei, et tamen non est aliquid vitale, ergo similiter posset dici, quod species est tota virtus operationis cognoscitiva, licet non sit aliquid vitale. Sed contra est, quia lumen gloriae est tota virtus proxima, et proportionata respectu visionis, quia cum tota visio sit supernaturalis non potest habere pro immediata, et proxima virtute proportionante aliquid naturale. Supponit tamen tanquam virtutem activam radicalem ipsam potentiam Animae, a qua est tota vitalitas radicaliter, ut proportionata autem, et elevata, respectu actus eliciendi, tota est a lumine. Caeterum species solum habet vice objecti fecundare, et determinare potentiam, non virtutem illi dare activam, neque radicalem, neque proximam, Unde si respectu speciei, et actus ab ea procedentis mere passive se haberet potentia, et non active, consequenter neque vitalitatem haberet operatio.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur: Quia activum, et passivum sunt rationes distinguentes potentias, ut patet in intellectu agenti, et possibili, qui hac sola ratione distinguuntur a D. Thoma i. p. quaest. lxxix, art. iii, et q. de Anim. art. iii et iv, et aliis multis locis, ergo similiter dicendum est non posse potentiam cognoscitivam esse simul passivam, et activam, passivam ad recipiendas species, et activam ad formandam cognitionem, sed vel id pertinere ad diversas potentias, vel solum esse potentiam

passivam aut solum activam. Confirmatur, quia alias potentiae vegetativae ex suo genere essent perfectiores sensitivis, siquidem ex suo genere sunt solum activae, sensitivae vero prius passivae, quam operativae, activum autem ex suo genere est perfectius passivo, ergo quidquid sub tali genere continetur perfectius est, quam id quod sub alio genere imperfectiori. Constat autem sensitivas potentias perfectiores esse vegetativis, quia nobilioris Animae sunt.

Confirmatur secundo, quia ratio, quare sensus dicuntur potentiae passivae est, quia alias possent se ipsas sentire, si non indigerent externo sensibili movente, respectu cuius passive se habent: haec autem ratio instatur in ipso intellectu, tactus enim sentit proprium calorem, ut cum sentit ardorem febris, et intellectus intelligit se ipsum, ergo ex hoc non debet negari, quod sint potentiae activae. E contra etiam ex eo, quod ignis non possit se comburere, sed alia, non tollitur, quod sit activus, ergo nec ex eo quod sensus non possit se, sed alia sentire, non tollitur, quod sit potentia activa.

Respondetur activum, et passivum non semper distinguere potentias, sed intelligi cum duabus conditionibus. Prima, quod activum, et passivum sumatur respectu eiusdem, nam respectu diversorum non repugnat, quod aliquid sit simul passivum, et activum; potest enim pati ab objecto, et agere, seu operari respectu cognitionis, pati a causa superiori, et agere effectum. Secunda conditio est, quod activum, et passivum subordinate se habeant, unum respectu alterius, vel saltem omnino dispartate, sic enim distinguatur debet passivum ab activo, cui subordinatur, et a quo movetur, et similiter ab illo, quod ad se nullo modo pertinet. Caeterum passive, et

active se habere cum aliqua coordinatione, et habitudine ad aliquem finem, ut quod aliquid patiatur ad hoc, ut agat talis passivitas, et activitas non distinguunt potentias, sed identificantur, dummodo illa potentia dicatur passiva respectu alicujus moventis a se distincti, et activa in ordine ad operationem, et hoc modo potentiae cognoscitivae sunt passivae respectu objecti moventis, et activae respectu operationis, quam eliciunt.

Ad primam confirmationem respondetur, potentias sensitivas etiam poni sub genere activo, et non solum sub passivo, quia patiuntur ut agant non ut nihil agant, unde non condistinguntur contra genus activorum, ideoque ejus nobilitatem participare possunt, idque multo perfectius, quam potentiae vegetativae, quia ad perfectiorem operationem ordinantur. Addo, non omne passivum etiam ex genere esse ignobilius quocunque activo, sed solum comparative respectu activi, a quo movetur, et cui subordinatur; potentiae autem sensitivae non subordinantur vegetativis.

Ad secundam confirmationem respondetur, Philosophum non ideo solum dicere, quod sensus est potentia passiva, quia alias sentiret se ipsum, sed docet debere pati ab exterioribus sensibilibus, eo quod non habet sensibilia omnia intra se, ut Empedocles, et alii dicebant, qui ponebant Animam componi ex omnibus sensibilibus, et aliquid habere de omnibus intra se, ex hoc enim sequeretur, quod sine sensibilibus externis et sine mutatione facta ab ipsis, sensus sentiret se ipsum, et in se omnia sensibilia. Et tactus non sentit calorem sibi inhaerentem, sicut patet in eo qui habet febrem ethicam; qui jam non sentit eam, sed solum calorem juxta se positum, de quo amplius dicemus infra. In-

tellectus autem est reflexivus supra se, et ideo potest pati in se ipso, non tamen secundum idem, sed ab alio actu precedente directo, quod sensui non potest convenire propter suam materialitatem. Ignis autem est activus in aliud extra se actione transeunte, sensus vero actione immanenti, ideoque si non pateretur a sensibilibus externis, sentiret se ipsum.

Secundo arguitur: Si sensus sunt potentiae passivae, eo modo dicuntur passivae sicut intellectus, qui patitur recipiendo species a phantasmatis, quae se habent ut objecta ejus, ergo sicut intellectui possibili correspondet intellectus agens, ita sensibus correspondebit sensus agens; omni enim passivo correspondet activum proportionatum, et sui generis, atque ita sicut intellectus patitur ab activo spirituali, quia a materiali non potest, ita dabitur sensus agens, ut intentionali modo moveat sensum, quia illa patitur modo intentionali. Confirmatur, quia si sensus respectu operationis simpliciter est activus, et operatio est finis principalis illius, cur non diceret simpliciter sensus esse potentia activa, sed dicitur consistere in pari a Philosophia in hoc secundo libro, text. 11. Confirmatur secundo, quia eadem ratione probaretur, quod voluntas est potentia passiva, quod tamen nullus dicit, siquidem voluntas est primum movens quoad efficientiam, et executionem, et sic non potest esse potentia passiva. Sequela probatur, quia ideo sensus dicitur potentia passiva, quia movetur ab extrinseco objecto, ut a principio specificativo, et non est in actu per se ipsum, sed per objecta, sed etiam voluntas movetur ab ipso objecto ut a principio specificativo, ergo est in potentia ad ipsum, et sic erit potentia passiva.

Respondetur sensum dici poten-

tiam passivam sicut intellectus non respectu cognitionis, sed respectu formationis suae, ab ponatur in actu primo ad cognoscendum, eo quod utraque potentia debet actuari ab objecto mediante specie, non tamen requiritur quod detur sensus agens, sicut requiritur intellectus agens; tum quia objecta sensibilia per se ipsa, et ut sunt extra Animam, sunt sufficienter sensibilia in actu ad emittendas species, et movendum sensum, eo quod licet intentionaliter moveant, movent tamen sensibilibus et corporeis et hoc non excedit vim ipsius sensibilibus corporeis, quod est extra sensum, et patet in objecto visus, quod est ceteris perfectius, quod ita fit visibile in actu per lucem, quod non indiget alia luce, vel qualitate superaddita, ut intentionaliter moveat, et producat species, et terminet visum. Videmus etiam, quod remoto objecto externo cessant species, et ita dependent ab ipsis objectis in conservari, sicut lux a sole: ergo et in fieri, et non tanquam e causa materiali, quia objectum non recipit species, sed emitit, ergo tanquam a causa efficienti, vel extrinseca specificante, ergo non indigent sensu agente, ad emittendas species, et movendum sensum. Tum etiam, quia si daretur sensus agens, deberet existere in ipso animali, et non est assignabilis pars, vel organum in quo sit, neque etiam si daretur, posset agere actione transeunte, et corporea in res tam varias, et distantes, sicut, verbi gratia, cum videmus caelum, quomodo posset noster sensus agens ex ipso caelo educere species non per se ipsum cum non sit ei conjunctus, non per virtutem a se emissam, quomodo enim ex tam modico corpore et virtute, potest emitti virtus usque ad caelum, et inde reducere ad nos species, cum vix sufficiat totum corpus solis ad emittendam lucem

ad nos, et reflectendum ad se. Sed de his latius dicemus infra.

Ad primam confirmationem respondetur, quod sensus dicitur potius potentia passiva, quam activa, quando fit comparatio ipsius cum suo objecto, a quo movetur, quando vero comparatur cum sua operatione dicitur activa. Est autem potior comparatio potentiae cum objecto: tum quia ab illo perficitur, et determinatur quoad specificationem operandi; tum quia per hoc magis distinguitur a potentiis vegetativis, quae non movetur ab objectis, sed praecise agunt circa illa; tum quia Aristoteles in hoc praecipue impugnabat veteres Philosophos, qui existimabant sensum non actuari ab objectis externis, sed ipsam Animam in se esse compositam ex omnibus sensibilibus, unde oportuit monstrare, quod objecta sunt extra Animam, et ab ipsis movetur sensus; tum denique, quia activitas sensus solum est in genere intentionali, quod necessario praesupponit objectum uniri ipsi potentiae, et esse intra illum, et hoc est pati, loquendo de passione largo modo, et ita per talem passionem melius explicatur activitas potentiae intentionalis.

Nec obstat, quod etiam sensus potest agere a activitate physica, ut cum alterat rem sibi conjunctam calore, vel frigore, aut etiam inficit aerem, vel speculum, sicut oculus menstruat, vel fascinantis. Respondetur enim ista omnia non convenire sensui, ut formaliter est cognoscitivus, sed ratione temperamenti, quod materialiter se habet ex parte organi, in quo includuntur qualitates alterativae, quae si sint vehementes, possunt aerem alterare, et inficere, et etiam usque ad speculum se diffundere.

Ad secundam confirmationem negatur sequela: ad probationem res-

pondetur quod potentia cognoscitiva non dicitur passiva, quia quomodo- cum que movetur, aut specificatur ab objecto, sed quia movetur trahendo res ad se per unionem, et assimilationem ad objectum; sic enim pati debet ab ipso objecto, quia debet conjungi illi, voluntas autem inclinatur, et tendit ad res. Unde non patitur ab illis, sed tendit ad eas, et sic praesupponit illas jam esse unitas in cognitione, et Animam pati ab ipsis praesuppositive in cognitione intellectus, non formaliter in ipsa inclinatione voluntatis.

ARTICULUS II.

Utrum sensibile recte dividatur in commune, proprium, et per accidens?

Difficultas haec ad duo reducit. Primo, ut constituamus differentiam inter ista sensibilia. Secundo, ut explicemus, quod sint sensibilia communia, quot propria.

CIRCA PRIMUM DICO PRIMO: Recte dividitur sensibile externum in sensibile proprium, commune, et per accidens. Dico *sensibile externum*, quia sensibile commune non dicitur illud, quod a sensu interiori percipitur, proprium vero, quod ab externo, ut aliqui voluerunt apud D. Thomam II de Anima, lect. XIII, et refert M. Bannez I part. qu. LXXXVIII, art. I, dub. IV, notab. III. Quod sanctus doctor rejicit, quia objectum sensus communis est illud ipsum, quod est proprium cujuslibet sensus externi, licet altiori ratione cognitum ab ipso, neque enim imaginandum est, quod sensus communis percipit sensibilia communia tantum, non vero propria, omnia enim quae percipiuntur sensu exteriori, sensus communis attingit, et comparat inter se. Quare sensibile commune etiam desumitur per ordinem

ad sensus externos, et dicitur commune, quia a pluribus sensibus externis attingi potest, sicut magnitudo a tactu, et a visu: proprium vero, quod ab unico tantum sensu attingitur.

Igitur hanc divisionem sensibilis externi in commune, et proprium, et per accidens tradit Aristoteles II de Anima, text. LXIII, D. Thomas ibi lect. XIII, et I part. quest. LXXXVIII, art. III ad 2, et quest. XVII, art. II. Et sumitur ratio divisionis, quia omne quod comparatur ad sensum tanquam objectum, vel comparatur per se, vel per accidens, si per accidens, quia videlicet accidit ipsi objecto, est sensibile per accidens. Si per se, vel est adaequatum illi sensui, et directe movens ipsum, vel non adaequatur illi, sed pluribus est commune, est tamen per se requisitum, ut sensibile moveat tanquam circumstantia aliqua illius, v. g. quod sit extensum, figuratum, etc. Et primum est sensibile proprium, secundum est sensibile commune.

DICO SECUNDO: Sensibile commune, et proprium in uno conveniunt, et in rebus differunt. Conveniunt in hoc, quod utrumque comparatur per se, et non per accidens ad sensum. Differunt primo, quia sensibile commune pertinet ad plures sensus, proprium ad unum tantum. Secundo, quia sensibile proprium pertinet directe, et per se primo ad specificationem sensationis, sensibile commune pertinet ut modus ipsius sensibilis proprii, per se tamen requiritur ejus modificatio ad sensationem. Tertio, quod circa sensibile commune contingit deceptio sensus, non tamen circa sensibile proprium. Sumitur haec conclusio ex D. Thoma II de Anima, lect. XIII, et I part. quest. XVII, art. II, et aliis locis statim citandis. Ratione primae partis est, quia sensibile commune

ita pertinet ad plures sensus quod tamen conducit ut res aliqua sentiri, aut nisi per illam modificetur, ut tali modo sentiantur, sicut, v. g. sine quantitate seu magnitudine non potest res aliqua sensibili, et corporeo modo videri. Similiter motus, et quies, et alia similia ita modificant ipsum objectum sensibile, ut variare possint cognitionem, seu iudicium de ipso, et saltem ita afficiunt objectum sensibile, quod sine aliquo ex istis accidentibus sentiri non possit, quia per sensus externos attingitur res in singulari, et prout exercet singularitatem, singulare autem sensibile per se dependet ab istis conditionibus, seu accidentibus, sine quibus singularitas non exercetur, ergo ita conducunt per se ad ipsam rationem sensibilis, sicut conducit singularitas.

Secunda vero pars conclusionis, quantum ad primam differentiam constat, dicitur enim sensibile commune, ut contra ponitur proprio, ergo non potest esse solum unius sensus, quia sic esset proprium illius, sed debet esse plurium. Non tamen requiritur, quod ad omnes sensus externos pertineat, sed sufficit quod ad aliquos, sicut patet de figura et extensione, quae non percipiuntur auditu, et odoratu, bene tamen visu et tactu. Tertia differentia infra examinabitur, ostendendo quomodo sensus possit decipi circa sensibilia. Secunda vero differentia additur a D. Thoma lect. XIII citata, ubi inquit: « Quod quaedam sunt, quae faciunt differentiam in transmutatione sensuum, non quantum ad speciem agentis, sed quantum ad modum actionis. Qualitates enim sensibiles movent sensum corporaliter, et situatiler: unde aliter movent secundum quod sunt in majori vel minori corpore, et secundum quod sunt in diverso situ, scilicet vel propinquo, vel remoto. » Ergo

secundum D. Thomam sensibilia communia non pertinent per se ad specificationem sensus, sed ad modificationem, quia sic debet esse modificatum objectum proprium cuiuscunque sensus, ut sensibiliter movere possit in exercitio et hoc pendet a circumstantiis, quibus afficitur, et sine quibus in exercitio non movet, ergo sensibilia communia per se pertinent ad sensus, non per seitate specificativa, sed specificationis modificativa. Et ratio est, quia quod est per se primo specificativum, est etiam distinctivum, ab eodem enim principio aliquid constituitur in specie, et distinguitur ab alio, sed sensibilia communia non distinguunt unum sensum ab alio, quia communia sunt, ergo non possunt per se esse specificativa. Et tamen ex alia parte conducent per se et necessario ad hoc, ut propria et specificativa objecta in exercitio moveant sensus, sicut dictum est, quia præbent aliquas conditiones, vel modificationes, sine quibus non potest corporaliter, et sensibili modo ista transmutatio exerceri, quia sine quantitate, figura, motu vel quiete non inveniuntur corporales et sensibiles transmutationes, ergo sensibile commune per se requiritur, non tanquam specificativum sensus, sed tanquam modificativum, et per se requisitum ad immutationem sensus a suo sensibili in exercitio.

DICO TERTIO: Sensibile commune non immutat sensum per speciem distinctam a specie sensibilis proprii, sed in eadem specie representatur sensibile commune, tanquam conditio et modificatio sensibilis proprii, sensibile autem per accidens representatur in eadem specie, tanquam subjectum sustentativum utriusque, scilicet sensibilis proprii et communis. Hæc conclusio communis est inter Auctores,

ut videri potest apud M. Bannez 1 p. quæst. LXXVIII, artic. III, dub. IX, et Suarez tractat. de Anima, lib. III, cap. VIII, num. V, et apud Carmelitanos disput. IX, q. II, licet non desint Thomistæ, qui oppositum sentiant, ut refert M. Bannez, idque etiam attribuitur Scoto in IV, distinct. XII, quæst. III. Nihilominus nostra conclusio clare deducitur ex D. Thoma locis citatis ex II de Anima, ubi dicit: « Quod sensibilia communia faciunt transmutationem sensuum non quantum ad speciem agentis, sed quantum ad modum actionis. » et 1 p. quæst. LXXVIII, art. III ad 2, inquit: « Quod sensibilia communia non movent sensum primo, et per se, sed ratione sensibilis qualitatis, ut superficies ratione coloris. » Ex quo sumitur fundamentum conclusionis, quia impossibile est moveri aliquam potentiam ab aliquo, nisi ratione proprii specificativi talis potentie, siquidem impossibile est, quod specificatum transeat limites, et adæquationem sui specificativi, sed proprium, et formale specificativum cuiuscunque sensus est sensibile proprium illius, non autem sensibile commune, siquidem formale specificativum alicujus potentie debet illam a reliquis distinguere, ergo debet pertinere ad proprium sensibile, ut objectum illius, quia si distinguit illam a reliquis, oportet quod sit proprium illius, ita quod non alterius, ergo ut sensibile commune moveat specificativè aliquem sensum, oportet quod non moveat ratione sui, sed ratione sensibilis proprii et induendo rationem formalem illius; ergo ut distincta a sensibili proprio non possunt emittere speciem ad sensum, quia species emissa est quæ immutat, et movet potentiam, potentia autem non potest moveri, nisi sub ratione sui specificativi proprii, si autem essent due

species distinctæ, altera sensibilis proprii, altera communis, illa quæ esset communis, non representaret sensibile proprium, et consequenter non representaret rationem formalem talis sensus. Itaque sicut modificatio, seu modus non potest poni seorsum a re cuius est modus ita sensibile commune, quod modificat proprium, non potest seorsum a sensibili proprio, cuius est modus representari, præsertim cum ex istis modificationibus dependeat singularitas sensibilis proprii, et ideo si sensibile proprium representatur in aliqua specie, ut singulare, iam ibi involvuntur sensibilia communia, a quorum modificatione singularitas illa pendet.

DICO QUARTO: Sensibilia communia sunt accidentia pertinentia ad quantitatem, et numerantur quinque principalia, scilicet figura, motus, quies, numerus, et magnitudo. Ad hæc reducuntur alia minus principalia, ut tempus, quod pertinet ad motum, vel quietem, est enim realiter duratio, seu numerus motus, et similiter situs et locus, qui reducuntur ad magnitudinem, et figuram, situs enim est figura exterior, locus est magnitudo ambiens. Igitur conclusio posita est Aristotelis hoc secundo libro, tex. LXIV, ubi illa quinque sensibilia communia numerat, et S. Thomas ibi lect. XIII et 1 part. question. LXXVIII, artic. III ad 2, ubi omnia sensibilia communia docet reduci ad quantitatem et numerat illa quinque. Et quod ista quinque sint sensibilia communia constat, quia pluribus sensibus cognoscuntur, nam magnitudo oculis, et tactu percipitur, et similiter figura, numerus autem non solum per istos duos sensus, sed etiam per auditum, et alios potest percipi, motum etiam et quietem visu, et tactu, et auditu cognoscimus. Quod vero non sint plura probatur, quia ista reducuntur

omnia, quæ possunt cognosci pluribus sensibus, ex omnibus enim prædicamentis, substantia, et relatio per se pertinet ad intellectum, substantia quidem, quia per se non potest movere sensum, nisi per aliquid accidens externum, quo redatur sensibilis remoto vero accidente, sola substantia non est cognoscibilis, nisi ut quidditas, quod est proprium objectum intellectus. Relatio autem quia indiget collatione, et ordinatione, ut cognoscatur, quæ est propria intellectus. Reliqua omnia prædicamenta in his involvuntur, nam motus, et quies pertinent ad actionem et passionem cum aliqua extensione factam, inde enim extenditur motus; numerus et magnitudo ad quantitatem, ad quam etiam reducitur locus, et tempus, quatenus secundum aliquam extensionem diuntur; figura pertinet ad qualitatem, sed quantitatis terminationem importat, ad quam etiam pertinent sensibilia propria et ad figuram reducuntur situs, et habitus, quæ aliquam externam figurationem ac dispositionem situationis important. Quare non est aliquod sensibile commune, quod ad ista non reducatur, eo quod omnia ista prædicamenta aliquid quantitatis vel ordinem ad illa important.

DICO ULTIMO: Sensibile per accidens est substantia, cui tanquam objecto inhærent sensibilia propria, et communia; et distinguitur sensibile per accidens a sensibili per se, quia sensibile per accidens non pertinet, ad objectum sensus, nisi in quantum est subjectum objecti sensus, unde subjective trahitur ad rationem objectum sensus, et sic vere et proprie attingitur a sensu, non ut ratio formalis immutans sensum, sed ut subjectum cui per accidens inest talis ratio. Hæc conclusio sumitur ex D. Thoma in hoc secundo libro de Anima, lect. XIII, ubi docet

ex Philosopho : « Quod secundum accidens sensibile dicitur, ut si dicamus, quod Socrates est sensibile per accidens, quia accidit ei esse album, hoc enim sentitur per accidens, quod accidit ei, quod sentitur per se, unde nihil patitur sensus ab hoc in quantum hujusmodi. » Addit infra S. Thomas alias duas conditiones sensibilis per accidens. Prima, quod accidat ei quod per se est sensibile. Secunda, quod sit apprehensum a sentiente per aliam potentiam, ita quod non omnino lateat ipsum, apprehendaturque, vel per imaginativam, vel per intellectum. Quod vero sensus externus etiam aliquam notitiam habeat, ipsius sensibilis per accidens, licet ab eo non immutetur per se, sed mediante sensibili proprio manifeste dicit S. Thomas 1 part. questione xvii, art. ii, attingit enim sensus externus totum illud quod ei obicitur, v. g. corpus coloratum. Et ita colligendo ex his rationem sensibilis per accidens, dicemus, quod sensibile per accidens generaliter potest dici omne illud, quod accidit sensibili per se, ita quod nec quoad substantiam, nec quoad modificationem per se respiciatur ab illo sensu. Et hac generali ratione non solum substantia dicitur sensibile per accidens, sed etiam quodeunque sensibile proprium unius sensus comparatum ad alium sensum, erit ei sensibile per accidens, sicut album dulce per accidens attingitur a visu in quantum dulce, sed hoc non facit, quod dulce sit sensibile per accidens, sed quod sit visibile per accidens, sentiri autem potest etiam per alium sensum; ut autem sit sensibile per accidens absolute, et respectu omnium sensuum requiritur, quod a nullo sensu percipiatur per se, et hoc solum potest esse substantia, seu subjectum ipsum cui inest ratio objectiva sensus: sentitur enim non quia per

se constituat, aut conducat ad rationem objecti, sive tanquam specificans, sive tanquam modificans, sed quia sustinet, et recipit id quod præbet rationem objectivam visus vel alterius sensus, et sic percipitur ut conjunctum objecto, non ut constituens objectum, vel conducens ad lineam objecti, licet conducat ad sustentationem objecti in suo esse. Cujus signum manifestum est, quia mutato subjecto, vel etiam omnino remoto, ut si accidens separatur ab omni subjecto eodem modo poterit movere sensum illud accidens separatum, atque conjunctum mutato subjecto, vel non mutato, dummodo maneat sensibile illud proprium cum sensibilibus communibus, quæ sunt modificationes per se requisite ad exercendam sensationem.

Unde non obstat, quod subjectum ipsum, seu substantia non minus videatur debere pertinere ad circumstantias modificantes sensibile proprium, quam ea quæ quantitatis sunt, cum non minus constet requiri ad individuationem accidentis substantiam, quam quantitatem, singularitas autem requiritur ad hoc ut sentiri possit ipsum sensibile. Hoc inquam non obstat, quia sustentatio subjecti, qua substantiam recipit accidens, requiritur ad existendum, et ad ipsam individuationem in genere entis. Et sic quia objectum non potest movere objective, et in linea cognoscibilis, nisi supponatur habere existentiam, ideo requiritur substantia seu subjectum tanquam sensibile per accidens, et ut aliquid præsuppositum in alia linea, et genere, scilicet in genere entitativo, non tamen formaliter constituens, aut conducens ad rationem ipsam objecti, et motionem ejus in sensu, sicut sensibile proprium, vel commune, siquidem si sine subjecto conservetur sensibile, eodem modo movebit sensum, non autem si mu-

letur sensibile proprium vel commune.

Solvuntur argumenta.

Primo arguitur: Quia non videtur recte poni differentia inter sensibile commune, et per accidens, quia sensibile per accidens est illud, quod accidit sensibili per se, sicut accidit albo, quod sit Socrates, vel Petrus, hoc autem reperitur in sensibili communi, nam accidit albo, quod sit in motu, vel quiete, quod sit talis magnitudinis, vel figuræ, ergo eodem modo erit sensibile per accidens. Nec potest dici quod licet sensibile proprio, v. g. albo accidat, quod in singulari habeat talem magnitudinem, vel figuram, tamen quod aliquam habeat non accidit albo, aliqua requiritur, ut possit movere potentiam. Contra est, quia etiam requiritur, quod accidens sit in aliquo subjecto, licet per accidens sit quod sit in isto, vel illo, accidens enim sine subjecto est accidens in abstracto, non in concreto, quod sentiri non potest, ergo nulla est differentia inter sensibile commune et per accidens.

Confirmatur nam sensibilia communia non imprimunt speciem aliquam distinctam a sensibili proprio ut dictum est, quia sunt extra rationem specificativi potentiæ si secundum se sumantur, ergo non differunt a substantia, quæ etiam non sentitur per se, sed mediante sensibili proprio, nam secundum se est extra latitudinem specificativi sensus, et solum ab illo attingitur ut vestitur sensibili proprio, ergo ex hac parte non est distinctio inter sensibile per accidens et commune. Ex alia autem parte videtur substantia magis pertinere ad sensibile commune quam quantitas, vel quæ pertinet ad quantitatem, quia sub-

stantia est radix talium accidentium et ipsa nihil operantur vel movent, nisi in virtute substantiæ, cum operentur tanquam accidentia ejus, sed quod se quam accidentia ejus, sed quod se habet ut radix movendi, et immutandi sensum non est per accidens sensibile, quia non per accidens movet, nec per accidens est radix movendi, sed per se, et per virtutem sibi propriam, quæ est proprium et per se sensibile, ergo.

Respondetur quod, ut supra diximus, sensibile commune et per accidens, licet in hoc convenient quod utrumque accidat sensibili proprio, est tamen differentia, quod sensibile commune accidit sensibili proprio in esse rei, per accidens enim concurrens quantitatis et qualitatis conjunctio in uno subjecto, per se tamen requiritur et per se modificat in esse objecti sensibilis, ut movere possit sensibili modo potentiam. At vero substantia per se requiritur ad sustentandum in esse et in genere entis sensibile proprium, non tamen ut per se modificans et conducens in ratione et modo sensibilis objecti. Et ratio est, quia sensibile externum est aliquid apparens externe, substantia autem est interna quidditas, et de se latens. Unde licet requiratur tanquam radix, et sustentans ipsa accidentia externa ea generali ratione, qua omnia accidentia dependent a substantia, non tamen ut formaliter modificans aut pertinens ad ipsam sensibilem et externam apparentiam et rationem objecti sensibilis, ut sensibilis seu apparentis externe, ad quod tamen conducit quantitas, seu ea quæ ad quantitatem pertinent, quia quantitas extendit quoad locum externum, et ea quæ quantitatis sunt, ad externam modificationem pertinent, et ita sensibilem apparentiam et motionem per se afficere et modificare possunt. Subs-